

LIMBURG EN KAZACHSTAN – EEN VERGELIJKING

*Esther van Loo*¹

De lezer van dit Veldeke-jaarboek zal zich waarschijnlijk even achter de oren krabben bij het lezen van de titel van deze tekst en zich afvragen waarom een vergelijking tussen Limburg en Kazachstan lezenswaardig zou zijn.

Ik wil met dit essay proberen duidelijk te maken dat interventies noodzakelijk zijn om talen die in de verdrukking zitten, dan wel zijn geweest, dan wel dreigen te geraken, te helpen overleven. Door mijn werk in Kazachstan ben ik getuige van de positieve werking van daadkrachtig taalbeleid. Overigens kan niet alleen Kazachstan Limburg tot voorbeeld zijn. Bij Levende Talen Limburgs² delen wij voorbeelden van goed taalbeleid in andere (Europese) regio's die met een vergelijkbare thematiek als de regio Limburg te maken hebben. Een aantal van deze *good practices* staat beschreven op onze site.³

Ik zal betogen dat het ontbreken van beleid een keuze is, een keuze die uiteindelijk tot gevolg kan hebben dat niemand de taal meer spreekt, iets wat heden ten dage meer dan de helft van de 7000 talen op de wereld dreigt te overkomen, volgens onderzoek dat in 2018 door UvA-taalkundigen is uitgevoerd. Talen gaan in versneld tempo ten onder aan 'the steamrollers of nation-state consolidation, fast development, habitat erosion, globalization.'⁴ Met het uitsterven van talen gaat veel kennis verloren: '[...] de documentatie van taalvariëaties die telkens weer tot de ontdekking van nieuwe fenomenen leidt en waarmee we ons canon van grammaticale categorieën kunnen verbreden. [...] onderzoek naar kleine en bedreigde talen [leidt] tot meer kennis over taalverwerving en taalverwerking, en

over hoe een taal kan evolueren – zelfs binnen één generatie.²⁵ Hoewel dit citaat in de eerste plaats betrekking heeft op kleine talen in, bijvoorbeeld, het Amazonegebied, kan het ook van toepassing zijn op het Limburgs, dat onderzoek en daarnaast vooral krachtig (onderwijs)beleid gebruiken kan om het te behoeden voor uitsterven.

Deze tekst is onderverdeeld in vier paragrafen met elk een vraag als titel:

1. Wat verbindt Limburg met Kazachstan bij een eerste blik?
2. Wat hebben Limburg en Kazachstan in historisch opzicht met elkaar gemeen?
3. Wat hebben de talen Limburgs en Kazachs met elkaar gemeen?
4. Wat kunnen Limburgse professionals van de Kazachse leren?

Wat verbindt Limburg met Kazachstan bij een eerste blik?

Het antwoord op deze vraag kan kort zijn: zo goed als niets. Echter, omdat veel Nederlanders – zo leert mijn ervaring – het land niet kennen, volgt hier enige informatie over het Centraal-Aziatische land Kazachstan. Informatie over Limburg is in het kader van dit essay overbodig, dus die zal de lezer dan ook niet aantreffen.

Base 802515A1 (CO0217) 12-01

Kaart van Kazachstan.

Vlag van Kazachstan.

Sinds januari 2012 kom ik voor mijn werk als toetsdeskundige van Cito Internationaal⁶ regelmatig in Kazachstan. Toen ik er in het begin kwam was het land nog bekend door toedoen van Sacha Baron Cohen, die Kazachstan in 2006 had gebruikt voor zijn film 'Borat: Cultural learnings of America for make benefit glorious nation of Kazakhstan'. Intussen ligt de film niet meer zo vers in het geheugen, waardoor er de laatste tijd geen mensen meer zijn die, als ik vertel dat ik in Kazachstan werk, clichématig reageren met 'Oh, het land van Borat'. Gelukkig maar, want Kazachstan lijkt uiteraard niet op het beeld dat de film ervan schetst. Trouwens, het was Baron Cohens doel niet om Kazachstan belachelijk te maken, maar om westerse vooroordelen en stereotyperingen bloot te leggen.⁷

Kazachstan bezet de negende plaats in het rijtje grootste landen ter wereld.⁸ Het is zeer dun bevolkt. Er wonen net als in Nederland zo'n 18 miljoen mensen, terwijl het ongeveer 80 keer zo groot is. Het centrale deel van wat nu Kazachstan is bestaat uit slecht bewoonbare steppegebieden. Lange tijd werd het bevolkt door nomaden. In 1920 is het ingelijfd bij de Sovjet-Unie. Het werd één van de 15 Sovjetrepublieken en is in de jaren 30 snel, onder dwang van Moskou, gesovjetiseerd. Vele Sovjetburgers werden naar het verre, ontoegankelijke Kazachstan verbannen. Kazachse nomaden werden gedomesticeerd⁹ en er ontstonden grote steden, vooral aan de buitenranden: in het noorden bij de grens met Rusland, in het oosten bij de grens met China, in het zuiden langs de Zijderoute, in het westen langs de Kaspische Zee. Na de val van Sovjet-Unie is Kazachstan in 1991 een zelfstandige republiek geworden. Na de helse jaren 90 (hierover meer in paragraaf 2) is het land er vanaf de jaren 10 van de 21^e eeuw langzaam weer bovenop gekomen. De olie waarover het beschikt heeft deze opstanding mogelijk gemaakt.¹⁰ Nadat het snelle geld verdiend was in de meer 'sexy' sectoren als telecom en IT, heeft de overheid een serieus begin gemaakt met de hervorming van het onderwijs. Tijdens de Sovjet-Unie had het (gratis) onderwijs immers altijd op relatief hoog niveau gestaan¹¹, een standaard die in alle voormalige republieken verloren was gegaan in de chaos van de jaren 90 van de 20^e eeuw.

Wat hebben Limburg en Kazachstan in historisch opzicht met elkaar gemeen?

Voor wat betreft de historische parallellen beperk ik me tot de geschiedenis waarvan ik getuige ben geweest. In mijn geboortjaar kwam de toenmalige minister van Economische zaken Joop den Uyl naar de Heerlense schouwburg om

te vertellen dat de mijnsluiting aanstaande was. Waarschijnlijk konden destijds maar weinigen de impact van die woorden bevroeden en vermoeden hoe lang het zou gaan duren voordat de mijnstreek de klap van de sluiting te boven zou komen. Het ‘Jaar van de Mijnen’ waartoe 2015 werd uitgeroepen – 50 jaar na Den Uyls aankondiging – is een belangrijk moment geweest in het helen van de diepe wond die de mijnsluiting zou gaan slaan.¹²

Het Limburgse leven, althans dat in de Oostelijke Mijnstreek, had overeenkomsten met het leven in de Sovjet-Unie ten tijde van het communisme. In beide gebieden was het voorspelbaar: er werd voor de burgers gezorgd van de wieg tot het graf en er werd voor hen gedacht, dat hoefden ze niet zelf te doen. Integendeel, eigen(wijze) plannen of ondernemerschap werden bepaald niet aangemoedigd. Het werk bepaalde het maatschappelijke leven. Net zoals bij iedere mijn een eigen voetbalclub, duivenvereniging en dergelijke hoorde, werd in de Sovjet-Unie iedere kolchoz en sovchoz (collectieve resp. door de staat beheerde agrarische ondernemingen, EvL) ingebed in sociale en culturele structuren. Het onderwijs leidde op voor beroepen die van nut konden zijn voor werk in het gebied. En toen, opeens, waren daar de sluiting van de mijnen en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Het zouden markeringen gaan worden van onomkeerbare eendes van tijdperken (en de daarmee verbonden levens), die, het hoeft te niet verbazen, werkeloosheid, armoede, ontreddering, vervreemding en verlies van identiteit met zich meebrachten. Mensen vroegen zich af waar ze al die jaren voor gewerkt hadden. Immers, net zoals dat in de mijnstreek gebruikelijk was, had men in de Sovjet-Unie het geloof in stand gehouden dat de arbeiders werkten voor een hoger doel, een hoger doel dat ineens niet meer bleek te bestaan. Michail Gorbatsjov, de president die voor het uiteenvallen van de Unie verantwoordelijk wordt gehouden, wordt in het huidige Rusland net zo verguisd als Joop den Uyl in Zuidoost-Limburg, terwijl beiden slechts gedaan hebben wat anderen vóór hen hadden nagelaten te doen. Zowel de mijnen¹³ als de Sovjet-Unie¹⁴ stonden immers economisch aan de rand van de afgrond. In de jaren 90 hebben alle 15 voormalige Sovjetrepublieken zwaar te lijden gehad van het failliet van de Sovjet-Unie, net zoals de Oostelijke Mijnstreek leed onder het failliet van de mijnen. Mensen hadden nooit geleerd om voor zichzelf te zorgen. In de gehele voormalige Unie, inclusief Kazachstan, ontstond een waar Wilde Oosten, waarin staatseigendommen geprivatiseerd werden, een enorme werkeloosheid ontstond, het recht van de sterkste gold en velen in bittere armoede moesten leven (zo vertellen mijn Kazachse collega’s me dat ze – in 1994! – oude lakens tot luiers moesten verscheuren). Daarbij kwam het besef als verliezer de geschiedenis in te moeten gaan. De parallellen met de voormalige Oostelijke Mijnstreek liggen, zij het op veel kleinere schaal, voor het oprapen: de komst van rijksdiensten naar als compensatie voor de mijnsluiting, brachten niet de oplossing die men hoopte.¹⁵ Voor de Limburgse mijnwerkers was daar amper werk weggelegd, ze waren er niet voor opgeleid. Ze bleven achter met het gevoel te zijn gebruikt voor een landsdoel waar ze zelf uiteindelijk niet beter en zelfs ziek van waren geworden.¹⁶

Wat hebben de talen Limburgs en Kazachs met elkaar gemeen?

Talig; weinig. Het Limburgs behoort tot de Germaanse talen, die onderdeel uitmaken van de Indo-Europese taalfamilie. Het Kazachs behoort tot Kyptsjak-tak van de Turkse taalfamilie. Turkse talen worden gekenmerkt door klinkerharmonie, agglutinatie en het ontbreken van een grammaticaal geslacht, allemaal verschijnselen die in het Limburgs geen rol spelen. In deze paragraaf worden de talen dan ook niet in talig, maar in sociolinguïstisch opzicht met elkaar vergeleken.

Laten we eerst naar het Kazachs kijken. Dat zat ten tijde van het communisme in de verdrukking. De Sovjet-Unie, met haar centraal geleide planeconomie ook wel het ‘grootste economische experiment ooit’ genoemd, deed er alles aan om van de republieken, inclusief de Russische republiek zelf, één geheel te maken. Taal was bij deze russificatie uiteraard een belangrijk middel: overal moest Russisch worden geleerd en gesproken. De ideologie ‘one nation, one people, one language’¹⁷ heerste. De oorspronkelijke landstalen van de republieken werden tijdens het communisme verbannen naar het huis-, tuin- en keukendomein en wie carrière wilde maken diende het Russisch goed te beheersen. Er was sprake van een staatsgeleide onderdrukking van het Kazachs.¹⁸ Met name in de steden, waar de minste etnische Kazachen woonden¹⁹, stond het Russisch onbedreigd op de eerste plaats. Er zijn op deze manier enige generaties etnische Kazachen opgegroeid die het Kazachs niet beheersen, of alleen nog een mondje Kazachs spreken met hun grootouders. Gegevens van 2009 laten zien dat in dat jaar op een bevolking van 17 miljoen een kleine tien miljoen Kazachen aangaf Kazachs als moedertaal te beschouwen.²⁰ In mijn werkomgeving in Kazachstan heb ik echter meer dan eens gehoord dat men deze cijfers niet gelooft: respondenten geven antwoorden waarvan ze denken dat die sociaal gewenst zijn en zeggen het Kazachs op moedertaalniveau te beheersen terwijl dat niet overeenkomt met de werkelijkheid, want het Russisch wordt veel beter beheerst. Zelf deel ik het ongeloof over deze cijfers, en ik voeg daarom een klein beetje anekdotisch bewijs toe. Toen ik in 2012 het land begon te bezoeken, antwoordde iedere taxichauffeur op mijn vraag of hij – het waren allemaal mannelijke etnische Kazachen – Kazachs sprak, dat hij zich schaamde te moeten toegeven het Kazachs niet machtig te zijn. Overigens merk ik dat dit beeld langzaam aan het wijzigen is, het afgelopen jaar heb ik enige malen bij een chauffeur in de auto gezeten die in het Kazachs aan het (*handsfree!*) telefoneren was.

Dan nu het Limburgs. Dat verhoudt zich niet precies zo tot het Nederlands als het Kazachs tot het Russisch. Ten eerste omdat de talige afstand tussen het Limburgs en het Nederlands vele malen kleiner is dan de afstand tussen het Kazachs en het Russisch. Het Russisch behoort tot de Indo-Europese talen en het staat daarom net zo ver af van het Kazachs als iedere andere Indo-Europese taal. Maar zoals eerder gezegd, het gaat hier niet om de talige maar om de sociolinguïstische vergelijking. En daar zijn de parallellen er wel degelijk, al spelen ze zich op een ander niveau af.

Europese landen kennen een sterke natiestaatideologie, een ideologie die onder andere rust op de pijler van het spreken van één en dezelfde taal.²¹ Ook al zijn in 1997 veel regionale of minderheidstalen, inclusief het Limburgs, erkend onder het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen, de ‘een-staat-eentaal-ideologie’ zit diepgeworteld. Het mantra is ‘We zijn in Nederland, dus we spreken Nederlands’. Waarom zouden we niet kunnen zeggen ‘We zijn in Limburg (of ‘in de Euregio Luik-Maastricht-Heerlen-Aken’) dus Limburgs spreken mag?’ Het hoeft niet tot onbegrip of anarchie te leiden als iedereen zijn of haar eigen taal spreekt, mits de overheid het ondersteunt en mits de talen niet al te ver uit elkaar liggen. Een mooi voorbeeld van hoe dit kan werken in een Europees land is te vinden op de site van Levende Talen Limburgs, waar Stian Hårstad vertelt over de taalsituatie in Noorwegen.²² Voor de goede orde, mijn pleidooi gaat hier niet in de richting van óf óf (uitsluiting) maar van én én (inclusie). Het streven moet niet zijn dat het Limburgs de plaats inneemt die het Nederlands nu heeft en daarmee de dominante, onderdrukkende taal zou worden. Deze historische cyclus van een voormalig onderdrukte taal die vervolgens zelf de rol van onderdrukker van meertaligheid gaat spelen hebben we zich zien voltrekken in sommige andere republieken van de voormalige Sovjet-Unie. Momenteel wordt bijvoorbeeld het Russisch in Letland en Estland uit het publieke leven en het onderwijs verbannen, terwijl in Letland circa 35 en in Estland circa 25 procent van de bevolking Russisch als moedertaal heeft.²³

Wanneer is het discours zo omgeslagen in het nadeel van de regionale talen, in ons geval het Limburgs? In elk geval al in 1884. Dat was het jaar waarin de protestantse dominee Jongeneel, die in 1877 benoemd werd tot predikant in Heerlen en veel vrije tijd had aangezien zijn Hervormde Gemeente slechts 20 mannelijke lidmaten telde²⁴, zijn boek ‘Een Zuid-Limburgsch taaleigen: proeve van vormenleer en woordenboek der dorpspraak van Heerle, met taal- en geschiedkundige inleiding en bijlagen’ schreef. Dit drietal citaten uit de inleiding van zijn overigens zeer gedegen taalkundig werk is illustratief voor het dominant Nederlandse taalperspectief dat de dominee innam: ‘In het verzamelen van den woordenschat en ’t opsporen der taalregels van een tot dusver nog ondoorvorschten en onbeschreven *tongval*, zij het ook niet meer dan een *eenvoudige dorpspraak*, is eene bijzondere aantrekkelijkheid voor den vriend van taalstudie gelegen’, en: ‘Voor de uitgaaf pleiten de toenemende belangstelling in de studie der *inheemsche tongvallen*, welke zich in ons vaderland beginnen te vertonen’, en: ‘[het] kenmerkt zich in den regel door een *ietwat al te slepende* en naar *geneurie zweemende* uitspraak’.²⁵ (cursiveringen van mij, EvL)

In de woorden van de dominee klinkt de gedachte door die de Brabantse historicus Gerard Rooijackers²⁶ als volgt verwoordt: ‘provincies als Brabant en Limburg in die tijd (de 17^e Eeuw; de citaten van Jongeneel dateren uit de 19^e eeuw, EvL) eigenlijk binnenlandse kolonies [waren] van de door Holland gedomineerde Republiek.’

Echter, de ‘een-staat-een taal’-ideologie had al lang vóór Jongeneel postgevat, en volgens wetenschappers is dat gebeurd ten tijde van de verlichting. De ideologie kwam voort uit een emancipatiegedachte, ontstaan tijdens de Franse revolutie. Zo schrijft Jürgen Jaspers: ‘de ideologie van de standaardisatie veronderstelt dat de gestandaardiseerde taal beter is dan niet gestandaardiseerde taal en dat dialecten daarom zo snel mogelijk moesten worden vernietigd en vervangen door het Frans, de revolutionaire taal die de Verlichtingsidealen zou verspreiden. Enkel in een gemeenschappelijke taal zouden de burgers van de republiek zonder hinder [...] kunnen communiceren en zouden ze ook *gelijk* zijn. [...] aan de basis van deze taalpolitiek ligt dus een democratiserende en emanciperende impuls’.²⁷ Sinds Limburg onderdeel van de Nederlandse staat werd²⁸ heeft deze attitude ten opzichte van het Limburgs zich kunnen verankeren.

De gelijkenis met de ideologie achter de russificatie ten tijde van de Sovjet-Unie is wederom treffend. Het doel van de Russische leiders – naast uiteraard het behouden van buitgemaakt territorium – was: ‘We alfabetiseren deze mensen, we stichten scholen, een culturele sector enzovoort. Dat is in hun eigen belang en het is ook in hun eigen belang dat ze goed Russisch leren want alleen zo kunnen ze deelnemen aan de Sovjetmaatschappij’. Deze op zijn minst zeer paternalistische gedachte is mij onlangs nog persoonlijk toevertrouwd door een docente Russisch in Kazachstan, die, toen ik haar vroeg naar haar mening over de overstap naar het Latijnse schrift²⁹, zei zich verraden te voelen door haar Kazachse ‘broeders’ die zo kort van geheugen zijn dat ze vergeten zijn hoeveel goeds de Russen de Kazachse maatschappij hebben gebracht. Het gevoel van deze docente mag dan begrijpelijk zijn, maar het geeft natuurlijk niet weer hoe de vork werkelijk in de steel zat. Er was wel degelijk sprake van discriminatie, waaraan de Kazachstanen zich na de val van de Sovjet-Unie in 1991 ontworsteld hebben. Jaspers schrijft hierover: ‘de door de standaardtaal beloofde gelijkwaardigheid van alle burgers is er enkel in principe. In de praktijk is het een teken van ongelijkheid. Standaardtalen zijn niet neutraal, omdat ze de taal zijn van een in politiek, cultureel en economisch opzicht dominante groep. Doordat deze groep verwacht dat andere groepen zich van hun taal bedienen, en die verwachting hard kan maken (door het spreken van andere talen/dialecten onderwijskundig en/of sociaal economisch te sanctioneren) discrimineert ze effectief andere groepen’.³⁰ Daar waar in Kazachstan de landstaal actief werd onderdrukt, vindt de discriminatie van het Limburgs in Limburg op een subtieler niveau plaats. We vinden het normaal, maar ook in Limburg is het onmogelijk om carrière te maken zonder voldoende beheersing van de Nederlandse taal. Ook in Limburg is aan het Limburgs structureel slechts een plaats voorbehouden in het culturele domein. Ook in Limburgse media wordt aan het Limburgs slechts een marginale plaats toegekend. De laatste jaren lijkt het tij iets te keren³¹, maar er is een lange periode geweest waarin Limburgers zelf neerkeken op hun taal omdat ze het civiel belang ervan niet ervoeren. De voorbeelden van Limburgssprekende ouders die er, uiteraard met de beste bedoelingen, voor kozen om Nederlands met

hun kinderen te spreken zijn talrijk. Volgens Jaspers is dit verzet tegen het Limburgs van de Limburgers zelf te verklaren door ‘hegemonie’: ‘een proces waarbij machthebbers en gedomineerden samen de condities organiseren waarbinnen de eersten de macht in handen houden en de laatsten hun ondergeschikte positie bevestigen, naturaliseren of als historisch duurzaam beschouwen. Wat gebeurt in dit proces is dat gedomineerden geheel of gedeeltelijk de dominante ideologie overnemen, ook al bestendigt dit (tijdelijk) hun eigen ondergeschikte positie’.³²

Wat kan het Limburgs van het Kazachs leren?

Limburgers zelf maken zich eveneens, bedoeld of onbedoeld, schuldig aan in- en uitsluiting op basis van taal. Mensen die het Limburgs niet verstaan, of het wel verstaan maar niet zelf spreken, kunnen uitsluiting ervaren. Er zijn veel manieren waarop dit probleem kan worden opgelost. Een daarvan is het leerbaar maken van de taal. Op dit moment wordt Limburgs als tweede taal echter nergens op structurele basis aangeboden. Wederom zie ik overeenkomsten met de Kazachse situatie. Toen ik in 2012 Kazachs probeerde te spreken, keken mijn Kazachse collega’s, allen nota bene taaldocenten, mij ongemakkelijk aan en werden wat lacherig, ongeveer zoals Limburgers dat doen als iemand ‘van buiten’ Limburgs wil spreken. Terwijl ik in 2019, na een aantal jaren van (onderwijs)beleid dat de positie van het Kazachs heeft verstevigd en het gebruik van de taal heeft gelegitimeerd en genormaliseerd, word aangemoedigd om door te gaan met het leren van de taal. In die periode van zeven jaar heb ik, niet toevallig, ook het aanbod van lesmateriaal in het Kazachs zien groeien. Voor mij vormt dit bewijs voor mijn mening dat interventies helpen bij het normaliseren van het gebruik van andere talen dan de standaardtaal.

Voorts zouden Limburgers zich meer bewust kunnen zijn van de waarde van hun eigen meertaligheid. Ook al bleek in september 2019 uit het onderzoeksrapport van de Taalunie ‘De Staat van het Nederlands’ dat het Limburgs van alle regionale talen in Nederland het meest gesproken wordt³³, zijn er veel Limburgers die het nut van (hun eigen) meertaligheid niet inzien, terwijl onderzoek van de laatste jaren eenduidig wijst naar de voordelen die tweetaligheid met zich meebrengt.^{34 35}

³⁶ Het is belangrijk dat zulk onderzoek grotere bekendheid krijgt bij al diegenen die betrokken zijn bij het Limburgs.

Bovenstaande oplossingen liggen op het terrein van bewustwording, attitude en kennis. Om een taal te helpen overleven, is mijns inziens echter méér nodig, namelijk: taalbeleid. Ik put wederom uit mijn persoonlijke ervaringen in Kazachstan, alwaar ik getuige ben geweest van de emancipatie van het Kazachs. Van het huis-, tuin- en keukendomein heeft het zijn vleugels kunnen uitslaan naar de professionele domeinen. Er is een taalpolitiek gevoerd die uitgaat van een wettelijke basis voor beide talen – zowel het Kazachs als het Russisch zijn officiële landstalen.

In 2008 is de Kazachse overheid een pilotproject³⁷ gestart waaraan momenteel 22 grote scholen, verspreid over het hele land, deelnemen. Deze scholen hebben een voortrekkersrol gespeeld, intussen wordt het project gedissemineerd over scholen in het hele land. Als toetsdeskundige en slaviste bij Cito Internationaal ben ik be-

In het Kazachs wordt het Cyrillische alfabet gebruikt.

trokken (geweest) bij meerdere deelprojecten. Kazachstan voert een drietaligheids-politiek waarbij door de leerlingen en hun ouders óf Kazachs óf Russisch als eerste taal wordt gekozen, waarbij de andere taal automatisch tweede taal wordt en het Engels de plaats van vreemde taal inneemt. In de praktijk komt het erop neer dat gekozen wordt voor een school met Russisch óf Kazachs als instructietaal, waarbij

Уровень: A1

- 1** Сұрауға бола ма?
Можно спросить?
- 2** Қайда бара жатырсың?
Куда ты идешь?
- 3** Досыммен кездестім
Встретился с другом
- 4** Маған ұнайды
Мне нравится
- 5** Менің ұлым және қызым бар
У меня есть сын и дочь
- 6** Жүріңіз, бірге тамақтанайық
Давайте пообедаем вместе
- 7** Не істеу керек?
Что нужно делать?
- 8** Сіз жұмыс істейсіз бе?
Вы работаете?
- 9** Менің оқығым келеді
Я хочу учиться...
- 10** Мен қазақша сөйлей аламын
Я могу говорить по-казахски

Уровень: A2

Kazachs wordt vaak aangeboden met Russisch als instructietaal.

de andere taal als tweede taal wordt aangeboden, zowel in de vorm van schoolvak als in de vorm van instructietaal bij sommige vakken. Een voorbeeld: een kind kiest een school met Kazachs als instructietaal. Dat kind krijgt dan (bijvoorbeeld) biologie, vaderlandse geschiedenis, maatschappijleer en rekenen in het Kazachs. Daarnaast krijgt het Russisch te leren als tweede taal én (bijvoorbeeld) de vakken wereldgeschiedenis en natuurkunde worden in het Russisch gegeven. Engels wordt gegeven als verplichte vreemde taal én vakken als economie en informatica hebben Engels als instructietaal. Het model lijkt op het Friese drietaligheidsonderwijs³⁸. Zoals eerder gezegd, op de site van Levende Talen Limburgs delen we meer *good practices* voor meertaligheid in het onderwijs. Met Levende Talen Limburgs willen we graag plannen maken voor een zichtbare plaats in het onderwijs in onze regio voor het Limburgs én voor andere thuistalen. We willen met scholen samen zoeken naar mogelijkheden om het van huis uit meegebrachte meertaligheidskapitaal van leerlingen positief te benutten (zonder dat dat gepaard gaat met extra belasting van het curriculum). Dat is nodig, want zoals Jim Cummins zei: ‘To reject a child’s language in the school is to reject the child’.³⁹

Tot slot

In het evaluatierapport van de vijfde monitoringcyclus over de naleving van afspraken die binnen het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen zijn gemaakt, staat op pagina 34 de volgende aanbeveling: ‘The Dutch authorities should upgrade the teaching of Limburgish and Low Saxon to the status of regular school subjects and extend the offer of Education in these languages, including in pre-schools. According to the law, [...] Limburgish and Low Saxon can already be taught in primary education, depending on the level of interest attached to such teaching by the individual schools. [...] primary schools have the freedom to teach in a regional language. This also applies to secondary education where there is space to offer lessons in the regional language in filling the elective subjects in the pupil profile’.⁴⁰ Tot nu toe hebben nationale en provinciale overheden geen serieus werk gemaakt van deze toch ondubbelzinnige aanbeveling. Het lijkt erop dat de overheid niet in beweging komt totdat burgers hardop de behoefte uitspreken aan actieve taalpolitiek gericht op de verbetering van de positie van het Limburgs en meertaligheid in de regio. En inderdaad, het professionele middenveld, zoals het onderwijs en de zorg, de gemeentebesturen, heeft de afgelopen decennia weinig van zich laten horen. Talen behoren de wetenschap en welwillende hobbyisten toe. Echter: ‘*no policy is also a policy*’. Met de oprichting van Levende Talen Limburgs, die direct in verband stond met de ophanden zijnde ondertekening van het convenant voor het Limburgs, willen we vanuit de beroepsgroepen de behoefte aan beleid laten horen. En wie weet behoort de volgende uitspraak van dominee Jongeneel dan straks voorgoed tot het verleden: ‘Het volkstaaleigen van het platteland leent zich trouwens het best tot de dorpsvertelling, de fabel, het kluchtspel en de lyrische volkspoëzie’.

Didier Eribon (2009), *Retour à Reims*. [z.p.]: Champs essais.

Joep Leerssen (2011), *Spiegelpaleis Europa: Europese cultuur als mythe en beeldvorming*. Nijmegen: Vantilt.

Marcia Luyten (2015), *Het geluk van Limburg*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Marona van den Heuvel (2013), *Bentleys in de steppe*. Amsterdam: Fosfor.

Orlando Figes (2002), *Natasha's Dance – A Cultural History of Russia*. London: Penguin.

- 1 Levende Talen Limburgs.
- 2 Levende Talen Limburgs is onderdeel van de Vereniging van Leraren in Levende Talen, een beroepsvereniging die naast Nederlands 15 moderne vreemde talen vertegenwoordigt.
- 3 <https://limburgs.levendetalen.nl/category/meertaligheid/>
- 4 http://www.linguisticsociety.org/sites/default/files/e05_94.4Seifart.pdf geraadpleegd op 18-10-2019
- 5 <https://www.uva.nl/content/nieuws/persberichten/2018/12/meer-dan-helpt-van-alle-talen-is-stervende.html?origin=OS0J27jmQFqywh%2BOuSGm7A> geraadpleegd op 18-10-2019
- 6 <https://www.cito.com>
- 7 'I was surprised, because I always had faith in the audience that they would realise that this was a fictitious country and the mere purpose of it was to allow people to bring out their own prejudices. And the reason we chose Kazakhstan was because it was a country that no one had heard anything about, so we could essentially play on stereotypes they might have about this ex-Soviet backwater. The joke is not on Kazakhstan. I think the joke is on people who can believe that the Kazakhstan that I describe can exist - who believe that there's a country where homosexuals wear blue hats and the women live in cages and they drink fermented horse urine and the age of consent has been raised to nine years old.' <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/comedy/news/baron-cohen-comes-out-of-character-to-defend-borat-424656.html> geraadpleegd op 12-09-2019
- 8 https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_landen_naar_oppervlakte geraadpleegd op 12-09-2019
- 9 <https://caa-network.org/archives/15534> en <https://cyberleninka.ru/article/n/pogonya-za-naseleniem-sovetizatsiya-kochevyh-regionov-sssr-v-1920-e-gg>, geraadpleegd 25-10-2019
- 10 <https://www.volkskrant.nl/economie/olie-maakt-kazachstan-tot-groeiwonder~b85e43a8/> geraadpleegd op 21-10-2019
- 11 http://www.prospekt-online.nl/prospekt/prospekt_artikelen_2012/onderwijs.pdf
- 12 <https://nos.nl/artikel/2075860-limburgs-trots-en-trauma-50-jaar-na-de-mijnsluitingen.html>, geraadpleegd op 21-10-2019
- 13 <https://www.demijnen.nl/actueel/artikel/historisch-overzichtsartikel-over-de-mijnbouw>, geraadpleegd op 12-09-2019
- 14 Anders Aslund, *How Russia became a market economy*. (Washington DC, 1995)
- 15 https://hklimburg.nl/sites/default/files/inline-files/Na_de_mijnsluiting_in_Zuid_Limburg_0.pdf
- 16 <https://www.nrc.nl/nieuws/1993/09/04/oud-mijnwerkers-strijden-om-erkenning-van-hun-silicoseleed-7194788-a283202>, geraadpleegd op 10 oktober 2019
- 17 Dieter Halwachs, Language, plurality, and minorities in Europe. In: *Minority Languages in Education and Language Learning: Challenges and new perspectives*. (Belgrado, 2017)
- 18 <http://www.contur.kz/node/2800>, geraadpleegd op 19-09-2019
- 19 In Almaty woonden in 1986 bijvoorbeeld 12% Kazachen, in Oskemen 3%, *ibid*
- 20 Smailova, 2010

- 21 Dieter Halwachs, Language, plurality, and minorities in Europe. In: *Minority Languages in Education and Language Learning: Challenges and new perspectives*. (Belgrado, 2017).
- 22 <https://limburgs.levendetalen.nl/2019/06/19/noorwegen/>
- 23 <https://iz.ru/928122/iurii-korneev/iazuk-pretknoveniia-kak-v-stranakh-baltii-boriut-sia-s-russkim> (Izvestia, 06-10-2019)
- 24 <http://www.rijckheynt.nl/cultureel-erfgoed/jongeneel-jakob-dominee-heerlen> (geraadpleegd op 18-10-2019)
- 25 Jakob Jongeneel, *Een Zuid-Limburgsch taaleigen*: proeve van vormenleer en woordenboek der dorpspraak van Heerle, met taal- en geschiedkundige inleiding en bijlagen (Heerlen, Weijerhorst, 1884).
- 26 De Limburger, 14 september 2019.
- 27 Jürgen Jaspers, Het Vlaamse stigma. Over tussentaal en normativiteit. In: *Taal & Tongval* 53 (2001), p. 129-153.
- 28 <http://law.maastrichtuniversity.nl/lrg/wp-content/uploads/2014/01/staatkundige-geschiedenis-limburg-1794-1867.pdf> geraadpleegd op 21 oktober 2019
- 29 Kazachstan moet in 2025 volledig overgegaan zijn van het Cyrillische naar het Latijnse schrift: <https://www.trouw.nl/nieuws/kazachstan-kijkt-naar-het-westen-en-daar-hoort-een-nieuw-alfabet-bij> geraadpleegd op 21-10-2019
- 30 Ibid 24
- 31 Het convenant dat op 6 november 2019 is ondertekend gaat hopelijk een rol spelen in de verdere bewustwording over het belang van Limburgs.
- 32 Ibid 24
- 33 Onderzoeksrapport 'Staat van het Nederlands' (Nederlandse Taalunie, Meertens Instituut, Universiteit Gent en Instituut voor de Opleiding van Leraren, 2019).
- 34 Elma Blom, *Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving*. Oratie bij de aanvaarding van de leerstoel 'Language development and multilingualism in family and educational contexts' (Utrecht, 2019).
- 35 Leonie Cornips en Kirsten van den Heuvel, Staat het opgroeien in dialect een goede woordenschat in het Nederlands in de weg? In: *Levende Talen Magazine* 2015/7 (Utrecht, 2015).
- 36 https://www.francoisgrosgjean.ch/myths_en.html, geraadpleegd op 21 oktober 2019
- 37 <http://nis.edu.kz/ru/about/history/> geraadpleegd op 13-10-2019
- 38 http://www.anv.nl/wp-content/uploads/2014/08/2014-2-Drietalig_onderwijs_in_Friesland.pdf geraadpleegd op 2-10-2019
- 39 <http://www.3mproject.nl/hoofdprincipes.html> geraadpleegd op 21-10-2019
- 40 European charter for regional or minority languages, Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the charter by the Netherlands (Straatsburg, 2016).